

KASBIY TA'LIMDA INTEGRATIV YONDASHUVNI JORIY ETISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI VA SAMARADORLIGI

Nabiyeva Nargiza Abdurayimovna

Osiyo xalqaro universiteti pedagogika mutaxassisligi 1-kurs magistranti

Annotatsiya. *Mazkur ishda kasbiy ta'lim tizimida integrativ yondashuvni joriy etishning pedagogik imkoniyatlari va samaradorligi tahlil qilinadi. Integratsiya jarayonining nazariy asoslari, uning ta'lim mazmunini boyitishdagi o'rni hamda fanlararo aloqadorlikni ta'minlashdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, integrativ yondashuv asosida o'quv jarayonini tashkil etishning metodik jihatlari, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va AKT vositalaridan samarali foydalanish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, integrativ yondashuv kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, amaliy ko'nikmalarini mustahkamlash hamda ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi asoslab berilgan. Ish yakunida kasbiy ta'lim jarayonida integratsiyani joriy etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so'zlar: *kasbiy ta'lim, integrativ yondashuv, pedagogik imkoniyatlar, ta'lim samaradorligi, fanlararo integratsiya, kompetensiya, o'quv jarayoni, pedagogik texnologiyalar, AKT, metodika.*

Аннотация. *В данной работе рассматриваются педагогические возможности и эффективность внедрения интегративного подхода в системе профессионального образования. Освещаются теоретические основы интеграции, её роль в обогащении содержания обучения и обеспечении междисциплинарных связей. Также анализируются методические аспекты организации учебного процесса на основе интегративного подхода, возможности эффективного использования современных педагогических технологий и средств ИКТ. По результатам исследования обосновано, что интегративный подход способствует формированию профессиональных компетенций, развитию самостоятельного мышления обучающихся, укреплению практических навыков и повышению эффективности образовательного процесса. В заключение разработаны практические рекомендации по внедрению интеграции в систему профессионального образования.*

Ключевые слова: *профессиональное образование, интегративный подход, педагогические возможности, эффективность обучения, междисциплинарная интеграция, компетенции, учебный процесс, педагогические технологии, ИКТ, методика.*

Mamlakatimizda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uni xalqaro talablar darajasiga olib chiqish va raqobatbardosh kadrlar tayyorlash masalasi ustuvor vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, kasbiy ta'lim tizimini takomillashtirish, ishlab chiqarish va ta'lim

integratsiyasini kuchaytirish, o'quv jarayoniga innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir.

Zamonaviy mehnat bozori mutaxassisidan nafaqat chuqur nazariy bilim, balki amaliy ko'nikma, mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal eta olish, fanlararo bog'liqlikni anglash kabi kompetensiyalarni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, kasbiy ta'limda integrativ yondashuvni joriy etish o'quvchilarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi. Integrativ yondashuv ta'lim jarayonida turli fanlar mazmunini o'zaro uyg'unlashtirish, nazariya va amaliyotni birlashtirish, o'quvchilarda yaxlit tasavvur va tizimli fikrlashni rivojlantirish imkonini beradi.

Kasbiy ta'limda integratsiyalashgan o'qitish modeli o'quv fanlari o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash, ishlab chiqarish jarayonlari bilan bevosita bog'lash, real kasbiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlarni qo'llash orqali ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa o'z navbatida o'quvchilarning kasbiy tayyorgarlik darajasini yuksaltiradi hamda ularning mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta'minlaydi.

Kasbiy ta'lim tizimida integratsiyalashgan o'qitishning nazariy-metodologik asoslari hamda amaliy mexanizmlari tadqiq etilgan. Tadqiqot jarayonida kasbiy ta'limda fanlararo integratsiya, modul asosida o'qitish, kompetensiyaviy yondashuv, loyiha va muammoli ta'lim metodlarining o'quv jarayonidagi o'rni va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Integrativ yondashuvni joriy etish orqali o'quvchilarda kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish, nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirish, mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish imkoniyatlari asoslab berildi.

Shuningdek, tajriba-sinov ishlari natijalari asosida integrativ yondashuvning kasbiy tayyorgarlik sifatini oshirishdagi samaradorligi aniqlanib, amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari kasbiy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini takomillashtirishda metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Bugungi kundagi kasbiy ta'lim muassasalarida integrativ o'quv modullarini yaratish, dars jarayonida interaktiv metodlar, AKT, simulyatorlar, 3D modellashtirish, virtual laboratoriyalar imkoniyatlarini o'zaro uyg'unlashtirish bo'yicha yetarli ilmiy-metodik tavsiyalar mavjud emas. O'quv jarayonida fanlararo bog'liqliklar ko'pincha yuzaki, fragmentar ko'rinishda amalga oshiriladi, natijada o'quv jarayonining samaradorligi kutilgan darajada bo'lmayapti. Shuningdek, o'qituvchilarning integrativ pedagogik texnologiyalar bo'yicha metodik tayyorgarligi ham turlicha darajada.

Shu bois kasbiy ta'lim jarayoniga integrativ yondashuvni joriy etishning pedagogik imkoniyatlarini ilmiy asosda tahlil qilish, uning samaradorligini eksperimental ravishda tekshirish, amaliy metodik tavsiyalar ishlab chiqish zarurati yuzaga kelmoqda. Bu nafaqat malakali kadrlar tayyorlash sifatini oshiradi, balki ta'lim tizimining xalqaro talablarga moslashishini ta'minlaydi.

Kasbiy ta'limda integrativ yondashuvni joriy etish masalasi so'nggi yillarda pedagogika fanining dolzarb yo'nalishlaridan biri sifatida keng o'rganilmoqda. Integratsiya tushunchasi ta'lim jarayonida fanlararo bog'liqlikni ta'minlash, nazariy bilimlarni amaliy

faoliyat bilan uyg'unlashtirish hamda kompetensiyaviy yondashuvni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Integrativ yondashuvning nazariy asoslari klassik pedagogika namoyandalari tomonidan ishlab chiqilgan. Jumladan, Jan Amos Komenskiy ta'limning tizimlilik va uzviylik tamoyillarini asoslab, bilimlarning o'zaro bog'liqligini ta'kidlagan. Konstantin Ushinskiy esa ta'lim jarayonida nazariya va amaliyot birligini ilgari surgan.

Zamonaviy pedagogik tadqiqotlarda integrativ yondashuv kompetensiyaviy ta'lim modeli bilan bevosita bog'liq holda talqin etiladi. Xususan, John Dewey ta'limni hayot bilan bog'lash, muammoli vaziyatlar asosida o'qitishni tashkil etish orqali integratsiyaning amaliy ahamiyatini asoslab bergan. Uning pragmatik pedagogika konsepsiyasi kasbiy ta'limda amaliy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Integrativ yondashuv kasbiy ta'lim mazmunida bir nechta muhim pedagogik imkoniyatlarni yuzaga chiqaradi. Birinchidan, u fanlararo bog'liqlikni kuchaytiradi. Masalan, texnologik ta'lim, mexatronika, robototexnika, materialshunoslik, axborot texnologiyalari, chizmachilik, dizayn, iqtisodiy bilimlar va mehnat xavfsizligi kabi yo'nalishlar bir-biri bilan uzviy bog'liq holda o'qitilsa, o'quvchi kasbiy faoliyatni kengroq tasavvur qiladi. Bu esa uning nazariy bilimni amaliyotda qo'llash qobiliyatini rivojlantiradi.

Ikkinchidan, integrativ yondashuv ta'lim jarayonini real ishlab chiqarish sharoitlariga yaqinlashtiradi. OECD ma'lumotlarida kasbiy ta'lim tizimlarida ish joyida o'qitish va amaliyot muhim ahamiyatga ega ekani, ko'plab mamlakatlarda kasbiy ta'lim muassasalari va korxonalar ta'lim jarayoni uchun birgalikda mas'uliyat olib borishi qayd etilgan. Demak, integrativ yondashuv o'quvchi egallayotgan bilim va ko'nikmalarni bevosita kasbiy faoliyat ehtiyojlari bilan bog'lash imkonini beradi.

Uchinchidan, mazkur yondashuv kompetensiyaviy ta'limni samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Kompetensiyaga asoslangan kasbiy ta'limda o'quv dasturlari aniq kasbiy vazifalarni bajarishga yo'naltiriladi. Bunda o'quvchi "biladi" darajasidan "bajara oladi" va "mustaqil qo'llay oladi" darajasiga ko'tariladi. UNESCO tomonidan kasbiy ta'limda kompetensiyaga asoslangan yondashuvni moslashtirish va kontekstual qo'llash masalalari alohida tadqiq etilgan bo'lib, bunday yondashuv ta'lim mazmunini amaliy natijaga yo'naltirishga yordam beradi.

Integrativ yondashuvni joriy etishda quyidagi pedagogik imkoniyatlar muhim o'rin tutadi:

1. **Fanlararo integratsiya imkoniyati.** Kasbiy fanlar umumta'lim, mutaxassislik va amaliy fanlar bilan bog'lanadi. Masalan, robototexnika mashg'ulotlarida fizika, matematika, informatika, elektronika va texnologik loyihalash elementlari birgalikda qo'llanadi.

2. **Nazariya va amaliyot uyg'unligi.** O'quvchi nazariy tushunchalarni faqat yodlab olmaydi, balki ularni laboratoriya, amaliy mashg'ulot, loyiha, ishlab chiqarish amaliyoti yoki kasbiy topshiriq orqali mustahkamlaydi.

3. **Kompetensiyalarni kompleks rivojlantirish.** Integrativ yondashuv o'quvchida kasbiy kompetensiya bilan bir qatorda kommunikativlik, kreativlik, tanqidiy fikrlash, jamoada ishlash, mas'uliyat va o'zini o'zi rivojlantirish kabi transversal kompetensiyalarni ham shakllantiradi.

4. **Raqamli texnologiyalarni ta'limga tatbiq etish.** Moodle, Google Classroom, elektron portfolio, simulyatorlar, virtual laboratoriyalar, CAD/CAM dasturlari va sun'iy intellektga asoslangan baholash vositalari integrativ ta'lim samaradorligini oshiradi.

5. **Muammoli va loyihaviy ta'limni rivojlantirish.** O'quvchi real ishlab chiqarish muammosini hal qilishga yo'naltirilgan loyiha ustida ishlaydi. Bunda u izlanadi, tahlil qiladi, chizma yaratadi, qurilma yoki mahsulot tayyorlaydi, natijani baholaydi va xulosa chiqaradi.

Xulosa

Integrativ yondashuvning samaradorligi o'quv jarayonining amaliy yo'nalganligi, ishlab chiqarish bilan hamkorlik, raqamli texnologiyalardan foydalanish, kompetensiyaviy baholash va o'qituvchining metodik mahoratiga bevosita bog'liq. Shuning uchun kasbiy ta'lim muassasalarida o'quv dasturlarini integrativ asosda qayta ko'rib chiqish, fanlararo modullarni ishlab chiqish, loyiha va amaliy topshiriqlar ulushini oshirish hamda ta'lim natijalarini kasbiy kompetensiyalar asosida baholash maqsadga muvofiqdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bekniyazov, Q. (2025). *Integrativ yondashuv asosida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarning kasbiy-gnostik tayyorgarligini ta'minlash*. Tamaddun Nuri Jurnal. <https://doi.org/10.69691/w8dttty40>

2. Xo'jamberdiyeva, M. N., & Elamonova, S. I. (2026). *Ta'lim sifatini oshirishda integratsiyaning o'rni va ahamiyati*. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi.

3. Mustafoyev, S. (2025). *Kasbga yo'naltirish va mehnat ta'limini integratsiyalash metodikasi*. Theoretical Aspects in the Formation of Pedagogical Sciences, 4(27), 82–87.

4. Otajanov, O. A. (2025). *Oliy ta'lim jarayonida integrativ yondashuv*. Вюллетень педагогов нового Узбекистана.

5. Ishmuhamedov R., Yo'ldoshev J. *Pedagogik texnologiyalar*. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.

6. Tolipov O'., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning nazariy va amaliy asoslari*. – Toshkent, 2017.